

General-major
dr NIKOLA ČUBRA

Postignuti rezultati i predstojeći zadaci u ostvarivanju Dugoročnog programa ekonomske stabilizacije u JNA

U Beogradu je u decembru 1984. godine održano savetovanje o ostvarivanju *Dugoročnog programa ekonomske stabilizacije u JNA* na kome su učestvovala starešine na najodgovornijim dužnostima u Armiji. Cilj savetovanja je bio da: celovito i kritički analizira dosadašnji rad u ostvarivanju zahteva koji proizlaze iz pomenutog programa; oceni postignute rezultate; omogućiti razmenu mišljenja i stečenih iskustava o uočenim teškoćama i utvrdi zadatke čijim potpunim izvršenjem JNA mora ispuniti obaveze koje proizlaze iz Programa. U stvari, ovo savetovanje je nastavak odlučno preduzetih akcija, kako u društvu tako i u JNA, u prevazilaženju nastalih teškoća koje obeležavaju sadašnju etapu našeg društveno-ekonomskog razvoja. Osnova te odlučnosti je, upravo, u jedinstveno usvojenom Dugoročnom programu ekonomske stabilizacije, a pojačana je tokom vođenja rasprave o Predlogu zaključaka Trinaeste sednice CK SKJ u kome je istaknuto da taj program »nije samo projekt privrednog preobražaja, već program dubokih promena u proizvodnim odnosima i u poziciji privrednih i društvenih subjekata, u ponašanju i svesti ljudi i u načinu življenja. To je čin radikalnog raskida sa svim slabostima i nedostacima u dosadašnjoj razvojnoj politici i privređivanju.«¹ Shvatajući ga u tom smislu, pripadnici JNA i svi ostali subjekti u društvu svesni su da je njegovo ostvarivanje najvažniji

¹ Predlog zaključaka CK SKJ o ostvarivanju vodeće uloge SKJ i jačanju njegovog idejnog i akcionog jedinstva, izd. centar »Komunist«, str. 10, tač. 3.

zadatak našeg društva u sadašnjoj fazi njegovog ekonomskog i ukupnog društvenog razvoja. Izvršenje tog zadatka je dugoročan i sveobuhvatan proces i mora postati odlučujući kriterijum racionalnog rada i ponašanja u svim oblastima života i rada. U JNA je taj zadatak tako i shvaćen što potvrđuje način na koji se subjekti u Armiji odnose prema njemu. U vezi s tim je i održana Petnaesta sednica Komiteta Organizacije SKJ u JNA na kojoj je raspravljano o ostvarivanju Dugoročnog programa ekonomske stabilizacije u okviru Zaključaka Četrnaeste sednice CK SKJ. Na toj sednici, u kritičkoj analizi stanja, pozitivno je ocenjena dosadašnja aktivnost komunista, organa i organizacija SKJ u JNA u sprovođenju zaključaka Četrnaeste sednice CK SKJ, dajući time veliki doprinos ostvarivanju Dugoročnog programa.

Imajući sve to na umu Centralni komitet SKJ na svojoj Šesnaestoj sednici bio je jedinstven i jasan o tome da je »Dugoročnim programom ekonomske stabilizacije stvorena perspektiva daljem uspešnom razvoju jugoslovenskog društva«, što je i istaknuto u usvojenim zaključcima.² Naravno, samo uspešnim izvršenjem zadataka koji proizlaze iz tog programa, i to u svim sredinama i na svim nivoima, možemo tu perspektivu pretvoriti u stvarnost.

U JNA su uloženi značajni naponi na ostvarivanju osnovnih zahteva koji proizlaze iz Dugoročnog programa ekonomske stabilizacije. Preduzete mere i aktivnosti od usvajanja ovog programa (jula 1983. godine) do sada rezultirali su vidljivim uspesima u izvršavanju zadataka jedinica i ustanova u svim oblastima armijskog života i rada. To je potvrđeno i na pomenutom savetovanju, a u Zaključcima Petnaeste sednice Komiteta Organizacije SKJ u JNA istaknuto je da su »i pored ispoljenih slabosti postignuti značajni rezultati u idejno-političkoj i borbenoj izgradnji Armije. Racionalnim i ekonomičnijim poslovanjem, većim obimom radova u vlastitoj režiji, kao i smanjenjem niza vidova potrošnje ublažene su posledice smanjenja budžeta za JNA.«³ Svakako da je to značajan doprinos ostvarivanju Dugoročnog programa ekonomske stabilizacije. Međutim, još uvek su očigledne brojne teškoće koje onemogućavaju postizanje još većih rezultata. Njihovo prevazilaženje je najvažniji zadatak pripadnika Armije u ovoj i narednim godinama koji proizlazi iz Dugoročnog programa ekonomske stabilizacije. Pri tom stalno i pažljivo praćenje utvrđenih planova ostvarivanja ovog programa i njihovo pravovremeno korigovanje veoma je važno kako bi oni bili u skladu sa aktu-

² Zaključci Šesnaeste sednice CK SKJ, tačka 1.

³ Zaključci Petnaeste sednice Komiteta Organizacije SKJ u JNA, izdanje Komiteta Organizacije SKJ u JNA, str. 109, tač. 1.

elnim ekonomskim stanjem i kretanjem u našem društvu i konkretnim uslovima izvršenja zadataka u jedinicama i ustanovama JNA. To je bio jedan od osnovnih razloga koji je uticao na organizatore pomenutog savetovanja da organizuju raspravu o temi: *Ostvarivanje dugoročnog programa ekonomske stabilizacije u JNA*. Međutim, pored tog osnovnog presudno su uticali i sledeći razlozi: 1) različite ocene postignutih rezultata u ostvarivanju Dugoročnog programa ekonomske stabilizacije praćene određenim dilemama u daljem radu onemogućuju preduzimanje odlučnijih akcija koje će dovesti do dubljih i kvalitetnih promena i ubrzati ostvarivanje usvojenog programa; 2) neophodnost preduzimanja odlučnih i svrsishodnih mera i aktivnosti u ostvarivanju utvrđenih planova zadataka i finansiranja JNA za 1985. godinu; 3) planovi i programi razvoja JNA za period od 1986. do 1990. godine, koji su sada u pripremi, moraju biti zasnovani na Dugoročnom programu ekonomske stabilizacije i moraju postati oslonac kako razvoja oružanih snaga SFRJ tako i uspešnog ostvarivanja tog programa.

Ovim prilogom pokušaćemo da prenesemo najznačajnije intencije održanog savetovanja aktuelizirane tekućim stanjem, posebno se osvrćući na postignute rezultate, još uvek prisutne teškoće i predstojeće zadatke u ostvarivanju Dugoročnog programa ekonomske stabilizacije, a zatim, na uslove realizacije plana zadataka i finansiranja JNA za 1985. godinu i koncipiranja plana njenog razvoja za period od 1986. do 1990. godine.

1. Postignuti rezultati u ostvarivanju Dugoročnog programa ekonomske stabilizacije u JNA

Poznato je da se u JNA odmah nakon usvajanja Dugoročnog programa ekonomske stabilizacije pristupilo ostvarivanju njegovih zahteva planiranjem i preduzimanjem raznovrsnih mera i aktivnosti na svim nivoima armijske strukture. Iako se većinom tih mera i aktivnosti u stvari odražavao kontinutet do tada dosledno primenjivanog principa racionalnog ponašanja u upotrebi i korišćenju raspoloživih sredstava, ipak su po svom sadržaju i obuhvatnosti one predstavljale nov kvalitet u primeni tog principa jer su iz njih proisticali stabilizacioni zahtevi. Svakako da je tako usmereno ponašanje u armijskom radu i životu moralo dati značajne rezultate koje ovom prilikom nije moguće realno i u celini prezentirati. Globalnu ocenu tih rezultata dao je savezni sekretar za narodnu odbranu, admiral flote Branko Mamula, na sledeći način: »Bez ikakvog preterivanja

moгу da kaŹem da je ono Źto smo mi postigli i po obimu i po kvalitetu veliki doprinos JNA i naŹih institucija ukupnom programu ekonomske stabilizacije zemlje.«⁴ Pri tom, čini se da je jedan od najvaŹnijih rezultata koje smo uspjeli da postignemo upravo spoznaja većine pripadnika JNA da su mere ekonomske stabilizacije nuŹne, sveobuhvatne i dugoročne. To je omogućilo da stabilizaciono ponaŹanje, u većini jedinica i ustanova JNA, postane osnova vrŹenja redovnih funkcija i izvrŹenja postavljenih zadataka. Zbog toga će svi naponi koji se ulaŹu kako u prevazilaŹenju nastalih teŹkoća u materijalnom razvoju, tako i u promeni privredno-finansijskih i drugih ekonomskih odnosa uvek nailaziti na punu podrŹku JNA.

Neposredni finansijski efekti preduzetih i sprovedenih stabilizacionih mera u JNA iznose oko 5 odsto ukupnih sredstava koja se obezbeđuju za finansiranje JNA, ne raćunajući uŹtede koje se ostvare primenom ekonomičnijih sistemskih reŹenja, povećanjem kvaliteta donoŹenih odluka i povećanjem ukupne efikasnosti rukovođenja i komandovanja.

U oblasti *pozadinskog obezbeđenja* preduzete mere i aktivnosti usmerene su, pre svega, na povećanje efikasnosti njegovog funkcionisanja, orijentiŹući se na vlastite snage u proizvodnji i vrŹenju usluga i iznalazeći mogućnosti suŹavanja i racionalizacije investicione izgradnje, razvoja i boljeg organizovanja proizvodno-usluŹnih delatnosti, racionalnijeg troŹenja energije i organizovanja nabavke i transporta. Sve te mere i aktivnosti preduzimane su planski, a njihovi efekti vrednovani su u odnosu na prethodno stanje. Na taj naćin je, istovremeno, usklađivan sistem pozadinskog obezbeđenja sa razvojem JNA i oruŹanim snagama u celini, u uslovima koji su stvoreni ostvarivanjem Dugoroćnog programa ekonomske stabilizacije.

Na vojnim ekonomijama se obrađuje preko 2.000 hektara zemlje i gaji oko 35.000 grla stoke, čime se podmiruje veliki deo potreba Armije u mesu i povrću. Na taj naćin se uŹtedi preko milijardu dinara. Radovima u sopstvenoj reŹiji, koji su sve obimniji i organizovaniji, uŹtede se znaćajna finansijska sredstva koja se koriste u izgradnji i odrŹavanju objekata infrastrukture i remonta tehnike.⁵ Isto tako, jedinice JNA ostvaruju znaćajne uŹtede izvođenjem raz-

⁴Admiral flote Branko Mamula, *Stabilizaciono ponaŹanje JNA ima, osim ekonomskog, Źiri odbrambeni i politićki znaćaj*, izlaganje na savetovanju, objavljeno u časopisu »Pozadina« br. 1/85, str. 20.

⁵Źire o tome: general-potpukovnik Josip Gregorić, *Postignuti rezultati i teŹiŹne aktivnosti u sprovođenju Dugoroćnog programa ekonomske stabilizacije po djelatnostima pozadinskog obezbjeđenja JNA*, izlaganje na savetovanju, objavljeno u »Pozadini« br 1/85, str. 39.

ličitih radova i otklanjanjem posledica elementarnih nepogoda. Samo u 1984. godini realizovano je oko 200 hiljada radnih časova čija je vrednost oko 1,7 milijardi dinara. U okviru toga nisu iskazana brojna zajednička angažovanja pripadnika JNA, omladine i drugih struktura društva na uređenju komunalnih, istorijskih i drugih objekata.

Izvršenjem tih i drugih zadataka dat je značajan doprinos ostvarivanju Dugoročnog programa ekonomske stabilizacije. Međutim, u ovom sektoru smatraju da taj doprinos može biti još i veći ako se na svim mestima u sistemu pozadinskog obezbeđenja i pri izvršenju svih zadataka dosledno i potpuno primene zahtevi koji proizlaze iz Dugoročnog programa, a posebno: u čuvanju i održavanju tehničkih materijalnih sredstava, odnosno u ukupnom sistemu tehničkog obezbeđenja; u boljem organizovanju ishrane i boljem korišćenju i održavanju naoružanja i vojne opreme; u saobraćajnom i sanitetskom obezbeđenju; u većoj orijentaciji na radove u sopstvenoj režiji i boljem korišćenju postojećih proizvodnih i uslužnih kapaciteta; u boljem povezivanju nabavki za potrebe JNA sa jedinstvenim jugoslovenskim tržištem, njihovom ukрупnjavanju i zaključivanjem višegodišnjih ugovora itd.

*U vojnoprivrednoj delatnosti rezultati u ostvarivanju Dugoročnog programa ekonomske stabilizacije postignuti su uspešnim izvršavanjem zadataka u okviru pet glavnih područja, i to:*⁶ 1) u osposobljavanju naučnoistraživačkih potencijala i razvojnih kapaciteta čime su stvoreni povoljni uslovi domaćoj industriji za proizvodnju sredstava naoružanja i ratne tehnike razvijanu u našim naučnoistraživačkim institucijama; 2) u racionalnom korišćenju postojećih proizvodnih kapaciteta, njihovoj modernizaciji i izgradnji čime je ispunjen zahtev racionalnog ponašanja u upotrebi i korišćenju raspoloživih sredstava koji proizlazi iz usvojenog programa; 3) u preduzimanju mera za ekonomične nabavke sredstava naoružanja i vojne opreme, nastavnih materijalnih sredstava, rezervnih delova, sirovina i reprod materijala koje su ugrađene u godišnje i petogodišnje materijalne bilanse industrije naoružanja i vojne opreme Jugoslavije, što je omogućilo da se cene naoružanja i vojne opreme održavaju u granicama nižim od kretanja cena u zemlji; 4) u povoljnom izvozu naoružanja i vojne opreme i drugih oblika vojnoekonomske saradnje sa inostranstvom, čime su ostvareni ekonomski efekti značajni za zemlju kao celinu; 5) u boljoj organizovanosti rada u vojnoprivrednom sektoru

⁶ General-pukovnik Veljko Kadijević, *Bolja organizovanost u okviru vojne privrede — veća mogućnost oslonca na sopstvene snage*, izlaganje na savetovanju, objavljeno u »Pozadini« br 1/85, str. 34.

SSNO i povećanju njegove efikasnosti, čime su stvoreni uslovi za postizanje još većih rezultata uz dosledno ispunjenje svih zahteva koji proizlaze iz Dugoročnog programa ekonomske stabilizacije.

Značajni rezultati u ostvarivanju zahteva Dugoročnog programa ekonomske stabilizacije postignuti su i u oblasti *rukovođenja i komandovanja*, pre svega objedinjavanjem srodnih funkcija i zadataka, unapređenjem metoda rada, smanjenjem brojnog stanja ljudstva u nekim organizacijskim delovima, povećanjem nivoa stručnosti pripadnika JNA, boljom tehničkom opremljenošću itd. Tome su doprinele i određene promene organizacijske strukture i načina rada koje su izvršene u saveznom sekretarijatu za narodnu odbranu (SSNO) i Generalštabu JNA.

Planiraju kao značajnoj funkciji rukovođenja i komandovanja pridaje se sve veći značaj, posebno u organizacijskim jedinicama SSNO i komandama i štabovima jedinica. Aktivnijim angažovanjem organizacijskih jedinica SSNO, komandi jedinica i uprava ustanova na iznalaženju ekonomski optimalnih rešenja u njihovoj doslednoj primeni, kao i povećanjem kvaliteta samog procesa odlučivanja, postignuti su značajni ne samo ekonomski efekti. Time su stvoreni povoljni uslovi za pripremu planova razvoja za period posle 1985. godine. Pri organizacijsko-formacijskoj modernizaciji sve se više vodilo računa o ekonomskim efektima te modernizacije što je rezultiralo značajne uštede jer je postignuta veća borbena osposobljenost jedinica sa relativno manjim ulaganjem sredstava. To je veoma važno s obzirom na to da se ne može dozvoliti da ekonomičnije izvršenje zadataka negativno utiče na potreban stepen borbene gotovosti jedinica. Naprotiv, ono mora biti u funkciji borbenog jačanja oružanih snaga.

Obezbeđenje, razvoj i korišćenje kadra bili su u skladu s merama i aktivnostima utvrđenim planom ostvarivanja Dugoročnog programa ekonomske stabilizacije u JNA. Pripremljena su značajna sistemska i druga rešenja koja treba da doprinesu racionalizaciji prakse, obezbeđenja i razvoja kadrova u narednom periodu.

U oblasti *obuke i vaspitanja* postignuti su značajni rezultati. Iako je došlo do određenih restrikcija materijalno-finansijskih sredstava. To je postignuto, pre svega, kvalitetnijim izborom nastavničkog kadra i njegovom boljom pripremljenošću za nastavu, racionalnijim obezbeđenjem materijalne baze i mnogim drugim merama i aktivnostima koje su proces borbene obuke i vojnog školstva učinile racionalnijim. Međutim, tim rezultatima, a posebno rezultatima »u poboljšanju materijalne baze obuke ne bismo se smeli zadovoljiti,

već bi se novim ulaganjima, pored ostalog, morala ostvariti željena efikasnost, racionalnost i ekonomičnost u obuci. ... Obuci kao jednom od najznačajnijih elemenata borbene gotovosti moramo posvetiti još veću pažnju i u uslovima kada se tehnička modernizacija ne može potpuno uskladiti s našim realnim potrebama. To podrazumeva efikasniju borbenu upotrebu postojećih borbenih sistema i sredstava i posebno, ostvarivanje boljih rezultata u vatrenoj obuci.«⁷

Zbog zaduženosti zemlje i teškoća u platnobilansnim odnosima s inostranstvom, u JNA je posebna pažnja posvećena ekonomisanju sredstava u deviznom poslovanju. Posledica takve orijentacije je ta da je obim deviznih sredstava koji se obezbeđuju Armiji u tekućem planskom periodu iz godine u godinu smanjivan, a povećan je priliv deviznih sredstava koja su ostvarena po osnovu vršenja usluga ustanova JNA za oružane snage drugih zemalja.

Uporedo sa realizacijom planova ostvarivanja Dugoročnog programa ekonomske stabilizacije u JNA propisani su i kriterijumi za utvrđivanje i evidenciju rezultata štednje i racionalnog i ekonomičnog izvršenja zadataka. Tim kriterijumima su utvrđena osnovna opredeljenja, uslovi i postupci koji se moraju primeniti u sprovođenju mera štednje i racionalizacije, kao i način utvrđivanja i evidentiranja postignutih rezultata. Time je data polazna osnova za menjanje postojećeg stanja u novo kvalitetnije koje će biti više zasnovano na racionalnosti i ekonomičnosti.

U tom smislu dosledno su sprovedene mere i aktivnosti kojima su se sužavali svi vidovi potrošnje, a naročito investiciona. Međutim, treba imati na umu da to sužavanje ima granice izvan kojih se ne može ići a da se ne dovede u pitanje mogućnost realizacije i obezbeđenja zadovoljavajućeg nivoa životnog standarda pripadnika JNA. U okviru toga neophodno se osvrnuti i na specifičan odnos JNA i društvene reprodukcije. Najveći deo sredstava (oko 65 odsto) koje društvo izdvaja za finansiranje potreba JNA, proizvodnjom za vojne potrebe ponovo se vraćaju privredi. Ako se tome dodaju i sredstva koja se u privredne tokove uključuju putem lične potrošnje, tada je oko 85 odsto sredstava JNA uključeno u tokove društvene reprodukcije. Takvim odnosom jugoslovenska privreda ostvaruje preko 3 odsto svog ukupnog dohotka. Dakle, ekonomski efekti JNA, a pogotovo sistema opštenarodne odbrane nisu samo u sferi potrošnje već i u sferi proizvodnje.

⁷ General-pukovnik Petar Gračanin, *Ekonomičnim i racionalnim ponašanjem do bolje obuke i višeg stepena borbene gotovosti oružanih snaga*, izlaganje na savetovanju, objavljeno u »Pozadini« br. 1/85, str. 26.

2. *Teškoće u ostvarivanju Dugoročnog programa ekonomske stabilizacije*

Uslovi ostvarivanja Dugoročnog programa ekonomske stabilizacije su veoma nepovoljni, ispunjeni brojnim nepovoljnim uticajima kako iz sfere međunarodnih odnosa tako i iz sfere našeg unutrašnjeg ekonomskog stanja u društvu kao celini. Stanje u međunarodnim ekonomskim odnosima je poprimilo krizna obeležja, a shodno tome vojno-politička situacija se sve više pogoršava. Jača pritisak međunarodnog finansijskog kapitala preko kojeg se ispoljavaju različiti interesi razvijenih zemalja. To pogoršava ne samo ekonomski položaj zemalja u razvoju koje sve više zaostaju i podležu dominaciji razvijenih zemalja što ugrožava ne samo međunarodnu razmenu već i suverenitet tih zemalja. Osim toga, »nastavlja se trka u naoružavanju između blokovskih grupacija, masovno se uvode najsavremenija sredstva naoružanja i vojne opreme, iznalaze se sve novije i savremenije metode delovanja snaga specijalnog rata protiv nezavisnih i vanblokovskih zemalja, pa i protiv naše zemlje.«⁸

Pored spoljnih uticaja koji otežavaju ostvarivanje Dugoročnog programa ekonomske stabilizacije postoje i unutrašnji. Jedan od uticajnijih su kontraverzne ocene o stanju ostvarivanja prve faze tog programa i nedovoljno jedinstvo o merama koje treba preduzimati. Te kontraverze se kreću od tvrdnje da do sada nismo učinili ništa, do preuveličanja da smo prebrodili glavne ekonomske probleme.⁹ To nije moglo proći ni bez političkih implikacija. Iskristalisala su se dva suprotna mišljenja: 1) da bez radikalnih društveno-političkih promena nema izlaza iz postojeće krize; i 2) da ekonomski sistem i njegovo krizno stanje nisu u vezi sa političkim sistemom, pa ih ne treba ni prilagođavati stepenu razvoja, već se rešenja moraju tražiti u boljem radu i većoj odgovornosti. Sve više je jasno da ta rešenja moraju polaziti od suštine samoupravnih društveno-ekonomskih odnosa, što znači da ipak postoji opravdana potreba za promenama u načinu funkcionisanja, kako privrednog tako i političkog sistema. To ne shvatiti značilo bi zatvaranje očiju pred činjenicama naše društvene prakse.

Dugoročni program ekonomske stabilizacije u društvu kao celini ne ostvaruje se predviđenom dinamikom i pored postignutih rezultata u materijalnoj proizvodnji. U prvoj fazi njegovog ostvarivanja,

⁸ General-pukovnik Petar Gračanin, *Isto*, str. 24.

⁹ Šire o tome: admiral flote Branko Mamula, *isto*, str. 18.

pored ostalog, trebalo je rešiti ključna pitanja privrednog sistema i ekonomske politike, pre svega: razraditi celovit program finansijske konsolidacije privrede; usavršiti sistem planiranja; rešiti probleme društvene kontrole cena i smanjiti inflaciju; oživeti devizno tržište; sprovesti politiku realnog kursa dinara; i razraditi mere za podsticanje samoupravne integracije privrede na bazi udruživanja rada i sredstava i za otklanjanje smetnji u funkcionisanju jedinstvenog jugoslovenskog tržišta. U toku 1984. godine postignuti su zapaženi rezultati u privrednim delatnostima: industrijska i poljoprivredna proizvodnja su porasle; održana je spoljnotrgovinska likvidnost; porasla je produktivnost rada i zaposlenost, a potrošnja je umerenija itd. što znači da su time stvoreni povoljniji uslovi za dublje i kvalitetnije promene u načinu privređivanja i za efikasniju realizaciju programa stabilizacije. Međutim, ti rezultati još nisu stabilizovani, a nisu savladani ni uzroci poremećaja u tokovima društvene reprodukcije. Inflacija je visoka, visok je rast troškova proizvodnje i pad realnih ličnih primanja, što se sve nepovoljno odražava na kvalitativne faktore privređivanja i očuvanje realne supstance društvenih sredstava. Prema tome, prva faza ostvarivanja Dugoročnog programa ekonomske stabilizacije, ipak, znatno kasni. To kašnjenje se direktno odražava na realizaciju plana ostvarivanja Dugoročnog programa ekonomske stabilizacije u JNA, jer problemi u ekonomici zemlje nisu mogli ostati bez uticaja na njenu odbranu. Pre svega, zbog restriktivnog karaktera budžetske potrošnje i smanjenja realne vrednosti sredstava za finansiranje JNA, sužen je obim njenih planova razvoja i smanjeni su određeni vidovi njene potrošnje. Zatim, problemi nelikvidnosti koji su sve izrazitiji u jugoslovenskoj privredi prenose se i na JNA a mi im ne poklanjamo potrebnu pažnju.¹⁰ Planovi jedinica i ustanova su prenapregnuti, podložni su promenama i teško se prilagođavaju inflatornim uslovima njihove realizacije. Zatim, znatno brži rast cena i troškova života od planiranog otežava realno planiranje i pridržavanje planiranog obima i rokova izvršenja zadataka. S obzirom na to da se godišnji planovi zadataka i finansiranja u JNA rade na osnovu Rezolucije o društveno-ekonomskom razvoju i ekonomskoj politici SFRJ, a kako se parametri i procene koji se daju u tim rezolucijama obično ne ostvaruju, to se onda obezbeđuje manje sredstava za finansiranje potreba JNA. Dakle, zadaci razvoja JNA, a i njene redovne delatnosti, finansijski su obezbeđeni

¹⁰ Više o tome: general-pukovnik Ilija Radaković, *Teret stabilizacije mora se ravnomernije rasporediti*, izlaganje na savetovanju, objavljeno u »Pozadini« br. 1/85, str. 32.

samo u periodu izrade i u početnoj fazi realizacije planova, dok se kasnije ta ravnoteža narušava. U takvim uslovima su mnogi nosioci planiranja u JNA prinuđeni da sužavaju obim planiranih zadataka.

Da bi se shvatila materijalna situacija u kojoj JNA izvršava svoje zadatke treba napomenuti da je ona svoje programe razvoja i modernizacije kapaciteta u tekućem planskom periodu dimenzionirala u okvirima sredstava od 5,8 odsto nacionalnog dohotka, što je bilo u skladu sa Društvenim planom Jugoslavije. Imajući na umu nepovoljnu ekonomsku situaciju u kojoj se naša zemlja našla i na- stojeći da i JNA da svoj doprinos pronalaženju izlaza iz krize, zaključeno je da se od 1983. do 1985. godine sredstva za finansiranje JNA obezbeđuju u iznosu od 5,2 odsto nacionalnog dohotka, što je imalo za posledicu plansko sužavanje njenog programa razvoja. Usled visoke inflacije, većeg nominalnog rasta nacionalnog dohotka od planiranog i nepridržavanje zakonskih odredbi da se ova sredstva valorizuju u skladu sa ostvarenim nacionalnim dohotkom, JNA je iz godine u godinu dobijala manje finansijskih sredstava, nego što je bilo planirano. Naročito je bila nepovoljna 1984. godina u kojoj je obezbeđeno 4,13 odsto nacionalnog dohotka. Manje obezbeđenje sredstava za finansiranje potreba JNA uticalo je i na znatno smanjenje učešća budžeta federacije u društvenom proizvodu zemlje, tako da je budžet federacije u 1976. godini učestvovao u društvenom proizvodu sa 10,25 odsto, a u 1984. nešto oko 5,8 odsto.

U ostvarivanju Dugoročnog programa ekonomske stabilizacije, pored navedenih teškoća, postoje i one koje se još uvek ispoljavaju u nedovoljnom povećanju organizacije i produktivnosti rada, neracionalnom i neekonomičnom obezbeđenju i angažovanju materijalnih i finansijskih sredstava, prilagođenosti postojećih rešenja izmenjenim uslovima, nedovoljnoj izradi i korišćenju ekonomskih analiza itd.¹¹ U vezi s tim borba protiv pojava kriminala, šteta i manjkova koji se moraju brže i adekvatnije rešavati, nije uvek najdoslednija, zatim, jačanje preventivne delatnosti u zaštiti imovinsko-pravnih interesa, rešavanje problema u stambenoj oblasti i otklanjanje drugih slabosti nije uvek bilo na zadovoljavajućem nivou. Svakako da se sve te i druge slabosti moraju eliminisati kako bi se ispunili zahtevi Dugoročnog programa ekonomske stabilizacije.

¹¹ O ovome je govorio i posebno je naglasio general-potpukovnik Metodije Stefanovski, *Moralno-politički i pravni aspekti ostvarivanja ekonomske stabilizacije u JNA*, izlaganje na savetovanju, objavljeno u »Pozadini« br. 1/85, str. 46.

3. *Predstojeći zadaci u ostvarivanju Dugoročnog programa ekonomske stabilizacije u JNA*

Na osnovu podnetog referata i vođene diskusije na održanom savetovanju utvrđeni su osnovni zadaci čije je izvršenje uslov uspešnog ostvarenja Dugoročnog programa ekonomske stabilizacije u JNA. U ovom prilogu istaćićemo osnovni sadržaj tih zadataka.

1) Planovi i programi razvoja JNA i oružanih snaga u celini moraju imati stabilizacionu osnovu. Pri tome je najznačajnije u svim oblastima i na svim nivoima armijskog života i rada uskladiti potrebe sa realnim mogućnostima uvažavajući postojeća ograničenja. Da bi se to postiglo neophodna su određena usavršavanja sistema rukovođenja i komandovanja, poboljšanja u organizaciji i metodu rada, boljoj koordinaciji učesnika u izvršenju zadataka, svestranije sagledavanje svih relevantnih činilaca u pripremanju i donošenju odluka, a posebno veće uvažavanje ekonomskog činioca. U tom smislu predložena rešenja u organizacijsko-formacijskim promenama jedinica i ustanova moraju zadovoljiti zahteve neposrednog izvršenja zadataka, biti realna i opravdana sa ekonomskog aspekta.

2) Neke restriktivne mere u obuci i vaspitanju moraju se nadoknaditi povećanjem kvaliteta. Misli se, pre svega, na usavršavanja nastavnih planova i programa, jačanje materijalne baze obuke (što je posebno značajno u slučaju skraćanja vojnog roka), smanjenje odsustava sa obuke i nastave i brže inoviranje znanja nastavničkog i starešinskog kadra. Imajući na umu ekonomske kriterijume posebno je važno odrediti vreme i mesto izvršenja praktičnih oblika obuke.

3) U uređenju i pripremi teritorije težište treba da bude na radovima u sopstvenoj režiji angažujući armijske kapacitete, posebno u tipizaciji, standardizaciji i gradnji objekata. Gradnja komunalnih objekata u društveno-političkim zajednicama koja je u vezi sa uređenjem teritorije za potrebe opštenarodne odbrane treba da bude više bazirana na zajedničkim ulaganjima JNA i tih društveno-političkih zajednica.

4) U vojnoprivrednoj delatnosti mora se skratiti vreme istraživanja, razvoja i osvajanja proizvodnje naoružanja i vojne opreme i time smanjiti njihova cena koštanja i kašnjenje u opremanju jedinica. U naučnoistraživačkom radu potrebno je još više se orijentisati na angažovanje istraživačko-razvojnih potencijala društva. Vojno-ekonomskim odnosima sa inostranstvom, posebno nastojanjima u povećanju izvoza mora se i dalje poklanjati potrebna pažnja. Standardizacija, unifikacija i tipizacija sredstava, kao i uslovi njihove ekonomičnije nabavke, održavanja i korišćenja treba da imaju veći

značaj, a kvalitetno održavanje, čuvanje i racionalna upotreba tehnike mora biti stalna briga svih subjekata, prvenstveno neposrednih korisnika. Pri tom, osnovno održavanje ima najveći značaj.

5) U intendantskom obezbeđenju najvažniji zadatak je podizanje životnog standarda vojnika: unapređenje strukture, tehnologije i organizacije ishrane; intenziviranje proizvodnje; poboljšanje smeštajnih i higijenskih uslova stanovanja; bolje korišćenje i održavanje odeće, obuće itd.

6) U vojnograđevinskoj delatnosti neophodno je skratiti rok projektovanja i gradnje objekata pravovremenim ugovaranjem, i poboljšavanjem stručnog nadzora izvođača radova. Stoga je potrebno više primenjivati tipsku projektnu dokumentaciju za sve vrste objekata i uvoditi racionalniji sistem montažne gradnje.

7) Većim angažovanjem Direkcije za snabdevanje i odmor aktivnih vojnih lica i njenih ustanova treba proširiti poljoprivrednu proizvodnju, povećati produktivnost rada i poboljšati korišćenje kapaciteta (posebno u vojnim odmaralištima) a neke i modernizovati. Ova delatnost morala bi dati veći doprinos zaštiti životnog standarda aktivnih vojnih lica i građanskih lica na službi u JNA. Stoga se nameće potreba za intenziviranjem integracionih procesa u srodnim aktivnostima: nabavci, ishrani, odevanju, poljoprivrednoj proizvodnji i nekim oblastima građevinskog obezbeđenja.

8) Politički rad u JNA treba što više prilagoditi sadašnjim potrebama i učiniti ga sadržajnijim i aktuelnijim, kako bi se potpunije shvatila osnovna opredeljenja i stvorili potrebni uslovi za razumevanje armijske prakse, sistemskih promena i osnovnih zahteva koji proizlaze iz Dugoročnog programa ekonomske stabilizacije. Posebnu pažnju treba posvetiti kvalitetnom, sadržajnom, efikasnom i pravovremenom informisanju pripadnika o preduzetim merama i aktivnostima i postignutim rezultatima u ostvarivanju Dugoročnog programa ekonomske stabilizacije u oružanim snagama i u društvu.

9) Prilikom ocenjivanja stanja u jedinicama i ustanovama i ocenjivanja starešina potrebno je više uzimati u obzir i odnos prema vojnoj imovini. Mora se zaoštriti disciplinska i krivična odgovornost prema svima koji neodgovornim i neefikasnim radom prouzrokuju materijalne štete i manjkove. S tim u vezi je posebno značajna zaštita imovinsko-pravnih interesa JNA, posebno kada se radi o prodaji nepokretnosti. Radi se, pre svega, o tome da se realnije procenjuje i nadoknađuje vrednost za prodate nepokretnosti ili materijalna sredstva.

10) U vođenju kadrovske politike mora se više uvažavati stručnost i kvalitet rada kako bi na odgovorne funkcije dolazili ljudi

visoko stručno osposobljeni, spremni da se brže i sa više odgovornosti prilagođavaju promenama, uvodeći nova, progresivnija rešenja. Zbog toga stimulaciju dobrog obavljanja funkcionalnih dužnosti treba ugraditi kako u sistemska rešenja, tako i u tekuću kadrovsku politiku.

11) U izgradnji stanova za potrebe JNA mora se povećati ekonomičnost. To se odnosi i na proces korištenja i upravljanja vojno-stambenim fondom. S tim u vezi posebno se nameće potreba postepenog povećanja stanarine i obezbeđenja njene pravovremene naplate. Isto tako, podsticanju angažovanja ličnih sredstava aktivnih vojnih lica i građanskih lica za individualnu izgradnju stanova treba prići mnogo organizovanije. Činjenica je da nisu iskorištene sve mogućnosti udruživanja sredstava JNA i organizacija udruženog rada u kojima su zaposleni članovi porodice aktivnih vojnih i građanskih lica na službi u JNA.

12) Jedan od veoma važnih zadataka je obezbeđenje stabilnosti planova na svim nivoima rukovođenja i komandovanja. S obzirom na to da na njihovu stabilnost presudno utiče realnost planiranja i dosledno i potpuno izvršenje planiranih zadataka, nepohodno je obezbediti: veći i neposredniji uticaj rukovodećih i stručnih organa na proces izrade godišnjih planova zadataka i finansiranja nižih nivoa planiranja; veću povezanost tih planova s planovima rada; neposredniju kontrolu izvršenja zadataka; sistemsku analizu realizacije planova; veću decentralizaciju prava i odgovornosti za raspolaganje materijalnim i finansijskim sredstvima; i objektivnije iskazivanje efekata štednje i uopšte racionalnog i ekonomičnog poslovanja. S tim u vezi moraju se preispitati i postojeći kriterijumi za raspolaganje sredstvima i odgovornost za njihovo racionalno angažovanje i trošenje.

Za navedene zadatke utvrđeni su konkretni nosioci i rokovi izvršenja. Svakako da će izvršenje tih zadataka od strane predviđenih nosilaca i u utvrđenim rokovima značiti potpuno ostvarivanje planova i programa razvoja JNA a time i ostvarenje onog dela Dugoročnog programa ekonomske stabilizacije koji se odnosi na JNA.

4. Realizacija plana zadataka i finansiranja JNA za 1985. godinu

Plan zadataka i finansiranja JNA za 1985. godinu, kao poslednju godinu tekućeg srednjoročnog planskog perioda, ima izuzetan značaj za uspešnost realizacije srednjoročnog plana razvoja JNA od 1981.

do 1985. godine i stvaranje povoljnijih uslova za realizaciju planova u narednom planskom periodu, a time i za ostvarivanje Dugoročnog programa ekonomske stabilizacije u JNA.

Planovi i programi rada i razvoja jedinica i ustanova JNA za 1985. kao i ranijih godina, zasnovani su na opredeljenjima utvrđenim *Rezolucijom o društveno-ekonomskom razvoju i ekonomskom politikom SFRJ*. Iz njih su proizišla četiri ključna zadatka: povećanje proizvodnje i kvaliteta privređivanja; rast izvoza i unapređenje međunarodnih ekonomskih odnosa; stvaranje ekonomskih uslova za ublažavanje rasta cena (smanjenje inflacije); i zaustavljanje pada realnih ličnih dohodaka.

U materijalnom razvoju, u ovoj godini, očekuje se nastavljanje pozitivnih tendencija iz 1984. godine. Očekuje se porast društvenog proizvoda od 3 odsto, industrijske proizvodnje 4 odsto, poljoprivredne 2,5 odsto, zaposlenosti u društvenom sektoru 2,5 odsto i produktivnosti rada od 1,5 odsto. Predviđeni rast izvoza od 12 odsto je dosta ambiciozan, a posebno na konvertibilno područje gde je predviđen rast od 17 odsto.

Polazeći od toga da su visok rast cena i inflacija najizrazitiji problemi našeg ukupnog društveno-ekonomskog razvoja u *Rezoluciji za 1985. godinu* posebno su istaknute mere da se takve tendencije uspore. To su, pre svega, jačanje tržišnih kriterijuma u privređivanju, realna vrednost činilaca proizvodnje, realno iskazivanje dohotka, veće vezivanje ličnih dohodaka za rezultate rada a akumulacije za sredstva itd. Predviđa se utvrđivanje kriterijuma za merenje stepena nerazvijenosti, znatno usavršavanje sistema planiranja, rešavanje problema kursnih razlika itd.

Zaustavljanje opadanja realnih ličnih dohodaka bilo je predviđeno i *Rezolucijom za 1984. godinu*, ali to nije ostvareno. Mogućnost izvršenja tog zadatka u ovoj godini treba posmatrati u neposrednoj zavisnosti sa rastom društvenog proizvoda, obavezama vraćanja inostranog duga i obimom ostalih vidova potrošnje.

Drugi značajan dokumenat na kome je zasnovano utvrđivanje Plana zadataka i finansiranja za 1985. godinu je *Budžet federacije* u kojem se obezbeđuju sredstva za finansiranje JNA. Kao što je poznato, u njemu su obezbeđena sredstva u iznosu 4,82 odsto od planiranog nacionalnog dohotka sa deflatorom od 40 odsto. To je manje od ranije dogovorenih 5,20 odsto i predstavlja donju granicu ispod koje se nije moglo ići, jer bi bile ugrožene najvitalnije potrebe razvoja i redovnog funkcionisanja Armije.

Opšta karakteristika Plana zadataka i finansiranja JNA za 1985. godinu je u tome što je dat apsolutni prioritet programima tehničke

modernizacije a čvrsto je opredeljenje da se obustavi dugogodišnja tendencija pada realnih primanja pripadnika JNA i stvore uslovi za njihov postepeni rast u narednom planskom periodu. Učešće obima sredstava planiranim za zadatke tehničke modernizacije u ukupnom obimu raspoloživih finansijskih sredstava u ovoj godini veći je nego i u jednoj ranijoj. Isto tako, obezbeđena su i neophodna finansijska sredstva za usklađivanje ličnih primanja sa kretanjem inflacije i troškova života.

Planiranje sredstava za finansiranje potreba JNA izvršeno, kao ranijih godina, u skladu sa brojnim stanjem ljudstva i materijalnih sredstava, propisanim normativima i kriterijumima potrošnje i pripadanja, predviđenog porasta cena i kretanja kursa dinara, kao i fizičkog obima i vrednosti programa razvoja u srednjoročnom planu razvoja JNA. Vrstom i obimom planiranih nabavki sredstava naoružanja i vojne opreme, nastojalo se da se obezbedi kontinuitet dosadašnjeg razvoja, ali i brža nabavka savremenih sredstava čija je proizvodnja osvojena u domaćoj vojnoj industriji. Ovi programi utvrđeni su u skladu sa operativnim potrebama i proizvodnim mogućnostima.

Iako je realna vrednost dela plana opremanja koji se realizuje uvozom iz godine u godinu manja, jer se sve veći deo naoružanja i vojne opreme proizvodi u zemlji, dinarska vrednost toga dela plana je još uvek dosta visoka. To je posledica stalnog rasta kursa dinara pa je za otkup iste vrednosti strane valute i uvoz istog obima naoružanja potrebno obezbediti veći iznos dinarskih sredstava. Smanjenje sredstava za finansiranje proizvodnje naoružanja i vojne opreme u zemlji ima granicu, ispod koje se ne bi smelo ići, a uslovljena je operativnim potrebama i neophodnošću upošljavanja kapaciteta do nivoa rentabilnosti. To je razlog što se za opremanje naoružanjem i vojnom opremom izdvaja znatno veći deo sredstava u odnosu na druge potrebe.

Pozadinsko obezbeđenje, po obimu planiranih sredstava je na drugom mestu. Obuhvata: intendantsko, građevinsko, tehničko, saobraćajno i zdravstveno obezbeđenje. Rast troškova života uslovljen rastom cena artikala ishrane i komunalnih usluga, razlog je što se za intendantsko obezbeđenje iz godine u godinu odvajaju sve veća finansijska sredstva. Ostvarene značajne uštede proizvodnjom hrane u vlastitoj režiji i različitim oblicima štednje ne mogu kompenzirati nepovoljan uticaj inflacije. Finansijska sredstva za potrebe održavanja i remonta tehnike planirana su na nešto većem iznosu nego u 1984. godini. Ako se ima na umu značaj ispravnosti tehnike za borbenu gotovost i uticaj usporenog tempa uvođenja u upotrebu

nove tehnike, tada je jasno da taj zadatak mora imati prioritet. U 1985. godini moraju se ubrzati započete aktivnosti na održavanju i remontu tehnike. Racionalizacija procesa održavanja i remonta omogućiće da se sa istim obimom finansijskih sredstava obezbedi veći stepen ispravnosti borbene tehnike, što je u skladu s potrebnim stepenom borbene gotovosti i sprovođenjem politike ekonomske stabilizacije.

Zbog visokih troškova transporta, i pored preduzetih mera racionalizacije i štednje, za saobraćajno obezbeđenje se odvaja znatan deo finansijskih sredstava. U ovoj i narednim godinama mora se nastaviti sa iznalaženjem najpovoljnijih oblika transporta, obezbediti veće angažovanje železnice u prevozu tereta za potrebe JNA i preduzimati druge mere da se s planiranim finansijskim sredstvima izvrši planirani obim zadataka.

Za zdravstveno obezbeđenje u 1985. godini planirana finansijska sredstva su u približno istom iznosu kao i prethodne godine. Deo sredstava čiji iznos nije mali, vojne zdravstvene ustanove ostvaruju vršenjem usluga. Da bi se s planiranim sredstvima obzbedila kvalitetna zdravstvena zaštita, neophodno je boljom preventivnom zaštitom smanjivati broj obolelih, potrošnju lekova i sanitetskog materijala, kao i povećati organizovanost i produktivnost rada vojnih ustanova.

U vojnoj građevinskoj delatnosti u 1985. godini nastojalo se, pre svega, da se obezbedi nastavak izgradnje i završetak započetih objekata. Tek nakon završetka započete izgradnje, planirana je izgradnja novih objekata. Pri tome su prednost imali objekti za smeštaj materijalnih sredstava. Posebno se nastojalo da se obezbede potrebna finansijska sredstva za izgradnju i dovršenje započetih stambenih zgrada kako bi se doveo u sklad broj podnesenih zahteva sa brojem raspoloživih stanova, jer taj odnos nije bio povoljan.

U ovoj godini obezbeđena su sredstva koja osiguravaju planirani nivo životnog standarda pripadnika JNA dostignut u prethodnoj godini. U toku godine biće potrebno uložiti značajne napore da se produktivnim radom, racionalnim ponašanjem i štednjom obezbede dovoljna sredstva za postepeno podizanje nivoa životnog standarda pripadnika JNA.

Devizna sredstva za potrebe JNA u 1985. godini planirana su na prošlogodišnjem nivou. Preko 99 odsto ovih sredstava namenjeno je za robna plaćanja u okviru kojih se najveći deo izdvaja za uvoz naoružanja, vojne opreme, sirovina i repromaterijala i opreme za modernizaciju istraživačko-razvojnih i proizvodnih kapaciteta. Šted-

nja deviza i nastojanja da se one ostvare u što većem obimu kroz vojnoekonomsku saradnju sa drugim zemljama osnovna su opredeljenja stabilizacionog ponašanja u ovoj oblasti.

Da bi se uspešno realizovao tako utvrđen plan zadataka i finansiranja JNA u 1985. godini potrebno je u svim jedinicama i ustanovama i na svim radnim mestima uložiti maksimalne napore u povećanju kvaliteta i racionalnosti izvršenja zadataka. To zahteva veće korišćenje nauke, rezultata kreativnog rada, zatim, veću primenu savremenih metoda i tehnike, timskog rada i svega onog što se pokazalo kao efikasno u neposrednom izvršenju zadataka. S tim u vezi, oseća se potreba za bržom izgradnjom automatizovanog informacionog sistema, posebno u pozadinskom obezbeđenju i administraciji i boljom kontrolom izvršenja zadataka na svim nivoima rukovođenja i komandovanja. Racionalnije korišćenje radnog vremena treba obezbediti ostvarivanjem bolje saradnje i koordinacije organa i lica koja izvršavaju zajedničke zadatke, smanjenjem broja i vremena trajanja sastanaka, svih vrsta odsustvovanja sa posla itd.

Najveći doprinos racionalnom i ekonomičnom izvršenju zadataka može se dati u procesu pripreme i donošenja odluka. Što je nivo odlučivanja viši to je i taj doprinos veći. Ali to ne znači da se efekti, koji se ostvaruju donošenjem kvalitetnijih odluka na nižim nivoima, mogu zanemariti, jer je njihov doprinos veliki i značajan.

S obzirom na to da se svaki zadatak sa aspekta ekonomskih kriterijuma može izvršiti na različite načine neophodno je odabrati onaj način koji omogućava njegovo kvalitetno izvršenje uz najmanja ulaganja rada i sredstava. Takav pristup mora biti primenjen kako u planiranju tako i u izvršavanju svih zadataka koji zahteva ne samo veće uvažavanje ekonomskog činioca već i veću inicijativu i inventivnost na svim nivoima odlučivanja i neposrednog izvršenja planiranih zadataka. Shodno tome, pripremama i samom izvršenju zadataka treba posvetiti veliku pažnju, jer iako je odabran dobar način izvršenja zadataka, ako se ne izvrše potrebne pripreme, uspeh može izostati.

5. Koncipiranje i realizacija plana razvoja JNA za period od 1986. do 1990. godine

Poremećaji do kojih je došlo u tokovima društvene reprodukcije su dugoročnog karaktera. To se odnosi kako na uslove materijalnog razvoja tako i na prilagođavanje privrednog sistema tim uslovima. Shodno njima i opredeljenja Dugoročnog programa ekonom-

ske stabilizacije imaju dugoročan karakter. Zbog toga sve planove razvoja za naredni dugoročni i srednjoročni planski period neophodno je zasnivati na zahtevima koji proizlaze iz tog programa. To je osnovna i najznačajnija pretpostavka: 1) uspešnog realizovanja tih planova; i 2) uspešnog ostvarivanja Dugoročnog programa ekonomske stabilizacije. U zaključnom delu tog programa značaj planiranja odbrane za njegovo ostvarivanje dat je na sledeći način. »U uslovima zaoštavanja političkih i ekonomskih odnosa u svetu i pojačane trke u naoružavanju, dalji razvoj i jačanje opštenarodne odbrane i društvene samozaštite predstavlja sastavni deo Programa ekonomske stabilizacije i neophodnu pretpostavku njegovog ostvarivanja«.

Kada se radi o razvoju oružanih snaga, treba imati na umu brz razvoj sredstava ratne tehnike, koji zahteva brže organizaciono usavršavanje i kadrovsko osposobljavanje armijskih sastava. To je, uz povećanu trku u naoružavanju, jedan od osnovnih uzroka stalnog rasta vojnih izdataka. Zbog toga, da bi se ta sredstva racionalno i ekonomično upotrebljavala i koristila neophodno je povećati kvalitet odlučivanja i više uvažavati zahteve neekonomskih kriterijuma pri donošenju odluke.

Sredstva za finansiranje potreba JNA u periodu od 1986. do 1990. godine moraju biti veća nego u toku tekućeg srednjoročnog planskog perioda u kome je obezbeđeno manje sredstava nego što je bilo planirano. Samo zahvaljujući maksimalnim naporima svih pripadnika Armije u racionalnom i ekonomičnom izvršenju zadataka i njihovom ukupnom racionalnom ponašanju izbegnute su negativne posledice do kojih je moglo doći u funkcionisanju i razvoju JNA. Međutim, to nije moguće obezbediti za duži vremenski period. Procenjujući finansijska sredstva za finansiranje potreba JNA admiral Mamula na pomenutom savetovanju u Topčideru, kaže: »Da bismo mogli da izvršimo svoje zadatke, to učešće bi moralo biti u 1985. godini oko 5 odsto nacionalnog dohotka, a u sledećem srednjoročnom planu minimalno 5,20 odsto. Bez toga mi ne bismo mogli izvršiti zadatke daljeg razvoja... Tih 5 odsto nacionalnog dohotka, odnosno 5,20 odsto, u narednim godinama moramo, uz nove napore, dobro iskoristiti da bismo mogli izvršiti sve svoje zadatke.«¹²

Svakako, da će i pri obezbeđenim, nešto većim, sredstvima za finansiranje potreba JNA, nego što je to bio slučaj u prethodnim godinama, ipak biti neophodno uložiti maksimalne napore u realizaciji prioritetnih programa razvoja. U JNA će se nastojati da se sredstvima izvođenjem za finansiranje njenih potreba postigne najveći

¹² Admiral flote Branko Mamula, *Isto*, str. 20.

stepen borbene gotovosti i životnog standarda njenih pripadnika. Time će doprinos ostvarivanju Dugoročnog programa ekonomske stabilizacije biti najveći. To je moguće postići pod pretpostavkom da se utvrde optimalni planovi i programi razvoja, a zatim da se preduzmu odlučne mere i aktivnosti koje će omogućiti njihovu potpunu i doslednu realizaciju.

Predloženi plan razvoja JNA za period od 1986. do 1990 ima sledeće karakteristike: 1) neophodan je kontinuitet organizacijskog, kadrovskog i tehničkog razvoja, uz najneophodnija prilagođavanja novonastaloj situaciji; 2) veći značaj treba dati kvalitativnim u odnosu na kvantitativne činioce razvoja i potpuniju materijalizaciju elemenata borbene gotovosti koja ima prioritet; 3) usklađen je sa dostignutim nivoom i pravcima daljeg razvoja sistema opštenarodne odbrane, kao i projekcijom razvoja oružanih snaga SFRJ do 2000. godine; 4) daje još izrazitije mesto utvrđenim prioritetima, posebno tehničkoj modernizaciji; 5) sadrži opredeljenje da se obezbedi postepeni rast realnih ličnih primanja pripadnika JNA.

Postoji više razloga što programi tehničke modernizacije u narednom planskom peirodu moraju biti obimniji nego do sada. 1) Razvili smo veliki broj sredstava naoružanja i vojne opreme koja u narednim godinama treba uvesti u upotrebu; 2) Da bi se pratili rezultati naučno-tehnološkog progresa i primenili u proizvodnji naoružanja u narednim godinama potrebno je planirati nove programe istraživanja i razvoja, a i planirati sredstva za modernizaciju postojećih proizvodnih kapaciteta; 3) Proizvodnja naoružanja i vojne opreme mora se još više povezivati sa odgovarajućim kapacitetima u društvu, koristiti njihova znanja i iskustva i u celini još više se oslanjati na vlastite naučnoistraživačke i proizvodne potencijale.

Izgradnja objekata infrastrukture u narednom srednjoročnom planskom periodu biće i dalje izrazito restriktivna. Ovaj vid potrošnje kao i do sada biće sveden na najmanju moguću meru, ali je jasno da se on ne može zaustaviti. Raznovrsna i tehnički osetljiva ratna tehnika zahteva izgradnju objekata za njihov smeštaj, održavanje i upotrebu. Velike zalihe municije i ubojnih sredstava treba pravilno smestiti. Moraće se izgraditi određen broj objekata za vaspitanje vojnika (klubovi, domovi armije i drugi) koje nismo gradili već nekoliko godina. Izgradnja i održavanje vojnogrddevinskih objekata, a i stanova mora biti još racionalnija. U tom smislu radove u vlastitoj režiji treba koristiti još više i organizovanije. Treba naglasiti da u oblasti izgradnje, održavanja i raspolaganja stanovima predstoje izuzetno važni zadaci koji proizlaze iz zahteva Dugoročnog pro-

grama ekonomske stabilizacije. Celokupna ova oblast je u neposrednoj vezi sa stambenom problematikom u društvu.

U izvršavanju najvećeg broja zadataka redovne delatnosti, koji su takođe od izuzetnog značaja za razvoj i borbeno osposobljavanje JNA, neophodno je restriktivne mere i klasične oblike štednje sve više kombinovati, a u određenim slučajevima i zamenjivati aktivnostima koje doprinose većoj racionalnosti i ekonomičnosti. Tu se, pre svega, misli na povećanje organizovanosti i produktivnosti rada, veće uvažavanje zahteva ekonomskih kriterijuma u odlučivanju i veću efikasnost rukovođenja i komandovanja.

Prema tome, u planove i programe razvoja JNA za naredni srednjoročni planski period moraju biti ugrađeni dugoročni zadaci utvrđeni planovima ostvarivanja Dugoročnog programa ekonomske stabilizacije i oni istaknuti na održanom savetovanju kao i konkretni uslovi njihovog izvršenja.

Na kraju, čini nam se da su dve poruke, proizišle iz održanog savetovanja, posebno važne: 1) da će Dugoročni program ekonomske stabilizacije, koji smo jedinstveno prihvatili, a i Plan ostvarivanja ovog programa u JNA biti još dugo čvrst i inspirativan oslonac u našem radu i delovanju; i 2) da posle postignutih stabilizacionih ciljeva ne možemo promeniti naše ponašanje koje je dominiralo u postizanju tih ciljeva, već da ono mora postati naše trajno opredeljenje. Nikada sebi ne možemo dopustiti neracionalna ponašanja, odnosno takva koja su izvan postojećih društveno-ekonomskih uslova, dozvoljenih normi socijalističkog samoupravnog odnosa, naših mogućnosti i odgovornog odnosa pripadnika JNA prema društvenim sredstvima. Bitno je to da smo shvatili da je ostvarivanje Dugoročnog programa ekonomske stabilizacije proces u kome moramo obezbediti osnovne uslove daljeg razvoja socijalističkog samoupravljanja i jačanja naše odbrambene moći.